

Georg Christoph Detharding

**Programma In Festo Archangeli Michaelis, Qvo Rector Academiae
Rostochiensis, Georgivs Christoph. Detharding, Philosophiae Et Medicinae
Doctor ... De Angelorum Bonorum Ordine Atque Praesidio Disserens, Cives
Academicos ... Ad Festum Michaelis ... Cohortatvr**

Rostochii: Typis Ioannis Iacobi Adleri, [1747?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1004034512>

Druck Freier  Zugang





T. 512.

—
1747 Mich.

M-1256.^{293.}

Arch. 1747
PROGRAMMA
IN FESTO
ARCHANGELI MICHAELIS,

qvo
RECTOR ACADEMIAE ROSTOCHIENSIS,
GEORGIUS CHRISTOPH.
DETHARDING,

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTOR,
HVIVSQVE PROFESSOR DVCALIS PVBLICVS ORDINARIVS,

DE
ANGELORVM
BONORVM ORDINE
ATQVE PRAESIDIO

DISSERENS,
CIVES ACADEMICOS O. O. HONORATISSIMOS

AD FESTVM MICHAELIS
PIA ANIMI REVERENTIA CELEBRANDVM

PRO OFFICII RATIONE
OMNI STVDIO COHORTATVR.



ROSTOCHII,
TYPIS IOANNIS IACOBI ADLERI, SERENISSIMI PRINCIPIS ET
ACADEMIAE TYPOGRAPHI.

M. 1256 293

* *
* *

*
* *

* *
* *

Archangeli Michaelis festum dum more, in Ecclesia recepto, iterum celebramus, Vos, Ciues Academiae O.O. Honoratissimi, pro officii Rectoralis ratione excitare debeo & inflammare, vt vera in DEum pietate festum hunc diem transfigatis. Mearum itaque partium erit scribendo Vobiscum communicare argumentum quoddam, quod solemnitati huius festi optime respondeat. Solet autem hoc ipsum festum memoriae Angelorum esse sacrum, sed ita, vt DEO, Angelorum Domino, pro beneficiis, ministerio horum spirituum in nos collatis, gratias habeamus & agamus deuotissimas. Meditanti autem mihi ac identidem cogitanti, quo in argumento potissimum versari debeam, ἀγγελολογία fuit commendatissima. Hinc de Angelorum bonorum ordine atque praesidio paucis differere constitui. Eum autem seruabo ordinem, vt primo loco opiniones aliorum adducam; secundo autem, quae vera sit sententia, exponam.

De Angelorum bonorum ordine primum acturis statim se obferunt opiniones IVDÆORVM minus verosimiles. Constat inter omnes, Iudaeos in fingendo sibi admodum placere. Hoc pacto etiam ingenio suo indulgentes rerum, quae inter spiritus geruntur, videri volunt admodum periti, fingentes, quae nec viderunt vmquam, nec cernere possunt. Hinc decem Angelorum choros, vel, vt ipsi vocant, turmas constituunt. Solent autem decem Angelorum chori à Iudaeis hoc ordine plerumque collocari & enumerari. I. חיות הקדש *animalia sanctitatis*. II. אופנים *rotae*. III. ארזלים *virtute & fortitudine pollentes*. IV. שמרים *flammae ignitae*, vel, ex interpretatione aliorum, *animalia loquentia, vestita corpore ignito*. V. שרפים *Seraphim*, VI. מלאכים *Angeli siue nunci*, VII. אלהים *Dii*. VIII. בני אלהים *filius DEI*. IX. כרובים *Cherubim*, X. אישים *viri*. Comp. R. MOSES MAIMONIDES de fundamentis legis Cap. II. & IO. FRANC. BVDDEVS in Introductione ad Historiam Philosophiae Hebraeorum §. XLV. p. m. 343. Nec minori temeritate tres generales Angelorum bonorum classes constituere consueuerunt Iudaei: in prima quippe collocantes intelligentias, à materia separatas, hoc est, Angelos, omni prorsus materia & quantitate carentes, & diuinae maiestatis throno satellitum instar omni tempore adstantes; quales Michael, Raphael & Uriel esse vulgo creduntur. In secunda classe à Iudaeis collocari solent *Angeli ministerii*, hoc est, spiritus administratorii, de quibus verba Ps. CIV. v. 4. accipiunt: Qui facit Angelos suos spiri-

spiritus, ministros suos ignem flammantem. Ex numero horum vnus ad Daniele[m], vt ora leonum occluderet, ablegatus fuisse existimatur, Dan. VI. v. 22. Ad tertiam denique classem referunt *spiritus sublimares*, siue, ex ipsorum Iudaeorum explicatione, mortis angelos, vt iudiciorum diuinorum executores semper in terris commorantes. Horum ē coetu is fuisse putatur, qui Assyriorum exercitui ingentem intulit stragem 2 Reg. XIX. v. 35. Conf. R. MENASSE BENISRAEL in *Problem. XXII. de creatione*.

Non minori vanitate hoc in capite rem suam agunt PONTIFICII, qui, vt alias homines, in ecclesia Christiana viuentes, in tres status hierarchicos vulgo distribuuntur, ita etiam Angelos bonos in tres hierarchias distinguunt, ac in qualibet hierarchia tres comminiscuntur classes, nouem Angelorum ordines in vniuersum constituentes. Prima atque suprema Angelorum bonorum hierarchia ipsis adpellatur *ἐνδοχία*, in qua *Seraphim*, *Cherubim*, & *Thronos* collocant. Hos putant DEO semper adstare, eumque tantummodo laudare, ad alia vero ministeria obeunda non mitti. Secundam ac mediam hierarchiam vocant *μεσοχίαν*, in qua *Dominationes*, *Potestates* ac *Virtutes* constituunt. His generalem Ecclesiae curam demandatam esse, Pontificii opinantur. Tertiam denique ac vltimam hierarchiam nuncupant *ὑπαρχίαν*, in qua *Principatus*, *Archangelos* & *Angelos* ponunt. Hi ex mente Pontificiorum Ecclesiam in particulari regunt, & hominibus vel etiam ciuitatibus ac prouinciis sunt praefecti. Commemoraui Pontificiorum sententiam, quae vulgo apud illos est recepta. Alias non ignoro, GREGORIO MAGNO & PETRO LOMBARDO in quinta & septima classe alium collocandi ordinem placuisse. Comp. IOANNES LVDOVICVS de la CERDA de *Excellent. Coelest. Spirit. Cap. VI fol. 46. sqq.* & IOANNES ECCIUS *Part. III. Postill. Homilia V. in festo Michaelis*. Solent autem Pontificii in iis, quae de Angelorum Hierarchiis & choris tradunt, prouocare ad libros, qui de *Hierarchia Coelesti* passim circumferuntur. Horum librorum auctorem vulgo tradunt fuisse DIONYSIVM AREOPAGITAM, PAVLI Apostoli discipulum, cuius etiam mentio fit Act. XVII. v. 34. In primis vero ROBERTVS BEL-LARMINVS *Lib. IV. de Verbo DEI Cap. VII.* multis contendit, Dionysium Areopagitam in aliis duos scripsisse libros, alterum de Coelesti siue Angelica Hierarchia; alterum de Ecclesiastica siue Sacerdotali Hierarchia. Hos autem libros non esse Dionysii Areopagitae, sed alius cuiusdam, quisquis ille demum fuerit, post LAVRENTIVM VALLAM, ERASMV M ROTERODAMV M &

);(

& alios argumentis haud contemnendis euincit LEONHARDVS HVTTERVS in *Locis Commun. Theol.* p. m. 203. sq. Quemadmodum autem ea, quae Pontificii de Angelorum bonorum hierarchiis & ordinibus adferunt, sacrarum litterarum fundamento destituuntur; ita etiam absurditates vna plures his inuoluuntur commentis. Alucinantur Pontificii, dum de prima Angelorum hierarchia tradunt, Angelos, ad hanc hierarchiam relatos, DEO tantum adfistere, eumque laudare, non autem ad alia ministeria obeunda mitti. Epistola enim ad Ebraeos Cap. I. v. 14. expresse docet, omnes omnino Angelos esse spiritus administratorios, emissos in ministerium propter eos, qui hereditatem capient salutis. Et nonne Cherubim, quos Pontificii ad primam hierarchiam referunt, ad certum ministerium in terra obeundum adhibiti sunt? Gen. III. v. 24. Nec caret absurditate, quando Pontificii Archangelum in tertia ac infima classe collocant, qui vero inter Angelos primum omnino locum tenere debet.

Si hac in caussa dicendum, quod res est, ex Scriptura Sacra manifestissime adparet, certos Angelorum esse ordines. De malis quidem Angelis hoc constat ex Luc. XI. v. 15, vbi Beelzebub Princeps daemoniorum vocatur; nec non ex Matth. XXV. v. 41., vbi diaboli & angelorum eius fit mentio. Quod vero ad Angelos bonos (de quibus nobis iam sermo est) adinet, inter ipsos teste Apostolo Paulo 1 Theff. IV. v. 16. Archangelus deprehenditur. Archangelus vero Angelos reliquos dignitate superat & antecellit. Recte etiam Theologi ex oraculo diuino Col. I. v. 16. vbi alii Angeli adpellantur throni, alii dominationes, alii principatus, alii potestates, Angelorum bonorum ordinem & graduum differentiam probant. Licet enim nonnulli interpretes (quos inter etiam est CORNELIVS â LAPIDE in *Cap. I. Coloss.*) thronos, dominationes, principatus & potestates accipiant pro omni eo, quod potentia & imperio siue virtute aliqua dominandi insigniore inter creaturas eminet: quia tamen haec omnia l. c. ad τὰ ἀόρατα, hoc est, inuisibilia referuntur, rectius omnino docent, qui certum Angelorum ordinem inde colligunt. Comp. IO. FRANC. BVDDEI *Institutiones Theol. Dogmat. Lib. II. Cap. II. §. XXIX. p. m. 380 sq.* Extra controuersiam itaque vt positum est, certum inter Angelos bonos ordinem dari, ita, in quo ordo iste consistat, ex sacris litteris non liquet. Quapropter extremae esset audaciae, aliquid certi hac in re definire.

Progredior ad alterum meditationis nostrae caput, & quid de Angelorum bonorum praesidio existimandum sit, paucis sum expoli-

expositurus. An cuilibet homini Angelus aliquis à DEO sit adiunctus, vt eius curam gerat, in eo magna est opinionum varietas. In gentilismo peruulgata quidem fuit haec opinio, id quod plurimis probari posset testimoniis. Sufficiat nobis iam prouocare ad testimonium MENANDRI, comici illius notissimi, cuius hac de re fragmentum CLEMENS ALEXANDRINVS nobis conseruauit, & inter reliqua eius fragmenta, à IOANNE CLERICO edita, exstat p. 260. Verba autem ita fluunt:

Ἀπὸ τοῦ δαίμωνος ἀνδρὶ συμπάρισταί,
 εὐθὺς γενομένου μυσταγωγὸς τοῦ βίου
 ἄγαθός.

Genius omni homini adest,
 Qui nato continuo sit dux vitae
 Bonus.

Plura de hac gentilium opinione exhibent PETRVS DANIEL HVETIVS in *Quaestionibus Alnetan. Lib. II. Cap. IV. § III. & TOBIAS PFANNERVS in Systemate Theologiae gentilis purioris Cap. VI. §. XI. p. 180.* Sententiam de Angelis singulorum hominum tutelaribus primis Noui Testamenti temporibus apud Iudaeos receptam fuisse, multi ex Aët. XII. v. 15. colligunt. Sadducaei autem hanc opinionem tribui non posse, vel ex eo patet, quod illi, spiritus creatos dari, negarunt Aët. XXIII. v. 8. Quodsi à Iudaeis ad Christianos progredimur, facile cognoscemus, plurimos veteris Ecclesiae doctores sententiam de geniis seu Angelis singulorum hominum tutelaribus suam fecisse. Operae pretium erit quaedam Patrum testimonia hac in causa excitare. Prodeat in medium ORIGENES Homil. II. in Numeros ad Aët. XII. v. 15. scribens, Apostolos singulos suos habuisse Angelos. Idem Homil. XX. in Numeros ita pronunciat: Adest unicuique nostrum, etiam minimis, qui sunt in Ecclesia DEI, Angelus Domini, qui regat, qui moueat, qui gubernet, qui pro actibus nostris corrigendis & miserationibus exposcendis quotidie videat faciem Patris, qui in coelis est. Citetur testis EVSEBIUS Lib. XIII. de Praeparatione Euangelica adfirmans, è scriptura sacra nos didicisse, quod Angelus unicuique ad custodiam diuinitus datus sit. Nec silentio praetermittendi sunt duo doctores, inter Patres maxime celebres, HIERONYMVS atque AVGVSTINVS. HIERONYMVS quidem in Comment. ad Cap. LXV. Esaiæ col. 487. multis docet, unumquemque nostrum suum habere Angelum custodem. AVGVSTINVS autem Lib. Meditat. Cap. XII. DEum ita adloquitur: Maximum aestimo & illud fuisse beneficium, quod Angelum pacis ab ortu natiuitatis meae ad me custodiendum vsque ad finem meum dedisti

dedisti. Plura Patrum testimonia breuitatis causa non adduco.
 Hanc autem sententiam de Angelis singulorum hominum tutelari-
 bus inter Patres vulgo receptam fuisse, ex multis patet mo-
 numentis fide dignissimis. Hinc etiam MARTINVS BECANVS
Theologiae Scholasticae Tract. III. de Angelis Cap. VI. Conclus. 3. di-
serte adstruit: Vnicuique fidelium attributum esse proprium Angelum
custodem, communis est Patrum sententia. In eo autem aliquid dif-
 ferentiae in Patres, Angelorum tutelarium adsertores, intercedit,
 quod non nulli omnibus hominibus, alii vero piis tantum & san-
 ctis eiusmodi Angelos à DEO adiunctos contendunt. Comp.
 DIONYSIVS PETAVIVS *Dogmat. Theol. Tom. III. Lib. II. de Angelis*
Cap. VII. p. 71. Patrum auctoritati vti alias multum tribuunt Pon-
 tificii, ita etiam in hac opinione illorum legunt vestigia. Do-
 cent autem plurimi Pontificiorum, Angelos quosdam esse tute-
 lares vniuersales, siue praesides totius mundi: speciatim autem
 hominum custodiae praefectos esse Angelos septem primarios.
 Hi septem Angeli primarii à quibusdam Pontificiorum nominantur Mi-
 chael, Gabriel, Raphael, Vriel, Saathiel, Ehudiel, Barachiel. Vid. NICO-
 LAVS SERARIUS in *Comment. in Tobiae Cap. XII. v. 15.* Nomina
 Angelorum Michaelis & Gabrielis in Scriptura Canonica plus simplici
 vice leguntur, v. c. Dan X. v. 13., in Epistola Iudae v. 9. Luc. I. v. 19.
 it. v. 26. Raphaelis quoque in libro Tobiae frequens fit mentio, v. g.
 Tob. III. v. 25. Cap. XII. v. 15. Pontificii vero Vrielem ex IV. libro
 Esdrae Cap. IV. v. 1., Saathielem, Ehudielem & Barachielem nescio vn-
 de adiecerunt. Pontificiorum sententiam de Angelis tutelariis vt eo
 clarius perspiciamus, notandum, quod ipsi statuunt Angelos tutelares
 quosdam *vniuersales*, quosdam vero *particulares*, & quidem creaturarum
 quarumvis, vel Communitatum, siue Nationum, Prouinciarum, Ciuita-
 tum, vel singulorum hominum, qui speciatim ipsis dicuntur *Angeli cu-*
stodes. De his vero tamquam certa & indubitata ponunt, quae iam se-
 quuntur. I. Singulis hominibus tam electis, quam reprobis, tam gen-
 tilibus, quam Christianis, etiam ipsi Anti-Christo, Angelum bonum custo-
 dem praefectum esse. II. Etiam Angelum malum singulis hominibus
 esse adsignatum, sed à Daemonum Principe deputatum. Hunc Angelum
 malum adpellant *Daemonem exercentem.* Hinc BINFELDIUS de *Con-*
fessione Maleficor. praelud. 17. p. 186. Sicut vnicuique homini, inquit,
 ab ortu natiuitatis suae ad tutelam & custodiam deputatus est bonus An-
 gelus secundum sacras litteras & sanctorum Patrum doctrinam: Ita etiam
 ad exercitium & tentationem malus spiritus destinatus cuilibet, vt doctores
 sentiunt. Conf. FRANCISCI ALBERTINI *Apparatum Angelicum cum*
diurnali aureo Angeli tutelaris, & DIONYSIVM PETAVIVM *Theol.*
Dogmat. Tom. III. Lib. II. de Angelis Cap. VI. num. 7. & 8. In Ecclesia
 Romane.

Romano Catholica sententiam de Angelis tutelaribus plurimorum occupasse mentes, vel ex eo colligi potest, quod multas superstitionum & ineptiarum plenas precandi formulas ad Angelos tutelares dirigunt. Liceat mihi ex multis duas precandi formulas huius generis adducere. Ex libello quodam, cui titulus: *Das kleine Baum-Gärtlein, in welchem überaus kräftige, nützliche und anmuthige Morgen- und Abend-Mess- und Vesper-Beicht- und Communion-Gebeter . . . begriffen sind. . . .* durch P. Martin von Cochen, Capuciner-Ordens Mainz und Franckfurt anno 1712, eadem communicabo. In hoc libello. p. m. 9. sq. lego preces matutinas, ad Angelum tutelarem suas, quae huius sunt tenoris: Ich grüße und ehre dich, o mein H. Schutz Engel, und vom Grunde meines Herzens sage ich dir Dank, daß du mich diese Nacht so treulich bewahrest und erhalten hast. O du mein lieber Engel, ich setze dich zu einem Wächter und Beschützer meines Leibes und der Seele, damit du den ganzen Tag Sorge über sie tragest und sie für allem Ubel bewahren wollest. So bald du spührest, daß sich mein Herz in bösen Gedanken aufhält, so warne und erschrecke mich darüber, damit ich dieselbe ausschlage und wiederrufe. Und so bald ich etwas Gutes gethan, und Böses unterlassen habe, so trage es vor den lieben Gott: und opfere es ihm zu seiner grösseren Ehre und meiner Seelen Heil und Wolfahrt. Amen. Alteram precum formulam lego in libro citato p. 220. sq. ubi verba ita sunt: O du lieber H. Engel, der du mir von Gott zum Beschützer bist gegeben worden, ich grüße, ehre und benedeide dich: und dancke dir tausendmahl für alle Wohlthaten, so du mir von meiner Geburt bis auf diese Stunde an Leib und Seele erwiesen hast. O du gloriwürdiger H. Engel, wie groß ist deine Liebe zu mir, daß du Tag und Nacht bei mir bleibest, und mich armen Sünder so treulich bewahrest. O in wie viel Unglück setztest du mich, wenn du mich nicht behüterest. O in wie viel Sünd und Schanden fiel ich, wenn du mich nicht bewahrtest. Darum sage ich dir unendlichen Dank: und wil dich in alle Ewigkeit dafür benedeien.

Hic data opera quaedam omitto verba, quae germanica quidem lingua hic in chartam conicere mihi religioni duco. In fine autem harum precum haec lego. Ich befehle mich jetzt und allezeit in deinen treuen Schutz, und bitte dich durch die Barmherzigkeit Gottes, du wollest mir an meinem letzten Ende beistehen, und mich für den schweren Anfechtungen treulich bewahren. Amen.

Temporis & paginae angustia iam postulat, ut, quae mea de Angelorum bonorum praesidio sententia sit, paucis exponam. Mentem vero meam his exhibebo positionibus. (I) Ex sacris litteris liquido adparet, Angelos bonos pro hominum piorum salute excubias agere, ipsorumque commoda

commoda variis modis promouere, Ebr. I. v. 14. Ps. XXXIV. v. 8. Ps. XCI. v. 11. (II.) Docet Scriptura sacra, quod Angeli boni suo praesidio inferuiant *a) statui ecclesiastico*, dum doctoribus, causam DEI strenue agentibus, adfunt, eorundemque curam gerunt, Zach. III. v. 7. 2. Reg. VI. v. 16. 17.; *β) statui politico*, dum impediunt, quae minus vincula reipublicae rumpantur, Dan. X. v. 13. dum magistratum eiusque ministros defendunt, 2 Reg. XIX. v. 35. Esa. XXXVII. v. 36. Dan. VI. v. 22.; *γ) Statui oeconomico*, dum piorum coniugia promouent, Gen. XXIV. v. 7., dum piorum rem familiarem tuentur, Iob. I. v. 10. dum liberos, dulces coniugii fructus, protegunt, Matth. XVIII. v. 10. (III.) Cuilibet pio vnici, proprium ac perpetuum Angelum tutelarem à DEO esse adiunctum, ex Scriptura sacra probari nequit. Hoc potius ex sacris litteris patet, non raro plures Angelos in custodiam pii cuiusdam esse deputatos, Gen. XXXII. v. 2., 2 Reg. VI. v. 17. Ps. XCI. v. 11. Interim non negamus, DEum pro sua sapientia interdum etiam vnum Angelum pio cui dam ad custodiam destinare. Placent mihi & numquam non placebunt verba Theologi nostratis consummatissimi, B. IOANNIS FECHTII, in *Compendio, Vniuersam Theologiam Theticam & Polemicam complexo, Part. I. Cap. VI. §. 40. p. 155.* graphice pronunciantis: *Pobabile-est, cuilibet homini pio & fidei, immo etiam hominibus nonnumquam impiis ob pios, utpote Regibus, Principibus, qui aliis omnibus defendendis destinati & propositi sunt, vnum vel plures Angelos peculiariter adsignatos esse.*

Tandem Vos, Ciues Academiae O. O. Honoratissimi, cohortor, quam possum, diligentissime, vt DEO, Angelorum Domino, gratias, quantas maximas animus noster capere potest, agatis, quod Angelis, spiritibus administratoriis & praesidiariis, praeter alia, quibus funguntur, officia etiam hominum custodiam clementissime demandauit. Sollicite etiam cauete, ne Angelos bonos malis actionibus à vobis abigatis. Toto potius pectore & omni animi contentione id agite, vt Angelorum bonorum virtutes vobis perpetuo ob oculos ponatis, easque, quantum imbecillitas nostra id patitur, imitando exprimatis. Efficiat hoc in nobis benignissimus DEus, & Spiritus sancti gratia ita nos ducat, vt aliquando euadamus ἱεράγγελοι, & sanctissimis Angelorum bonorum choris associati nomen DOMINI sine fine celebremus.

Amen.

P. P. SVB SIGILLO RECTORALI ACADEMICO
IN FESTO ARCHANGELI MICHAELIS A. O. R. MDCCXLVII



Romano Catholica sententiam de Angelis tutelaribus plurimū cupasse mentes, vel ex eo colligi potest, quod multas super ineptiarum plenas precandi formulas ad Angelos tutelares doceat mihi ex multis duas precandi formulas huius generis Ex libello quodam, cui titulus: *Das kleine Baum-Gärtlein überaus kräftige, nützliche und anmuthige Morgen- und Abend- und Vesper-Beicht- und Communion-Gebeter . . . begriffen durch P. Martin von Cochen, Capuciner-Ordens.* Franeckfurt anno 1712, easdem communicabo. In hoc libro 9. sq. lego preces matutinas, ad Angelum tutelarem fufas, sunt tenoris: Ich grüße und ehre dich, o mein H. Schutz vom Grunde meines Herzens sage ich dir Dank, daß du Nacht so treulich bewahret und erhalten hast. O du mein gel, ich setze dich zu einem Wächter und Beschützer meines der Seele, damit du den ganzen Tag Sorge über sie trage für allem Ubel bewahren wollest. So bald du spührest, daß Herz in bösen Gedancken aufhält, so warne und erschreck über, damit ich dieselbe ausschlage und wiederrufe. Und etwas Gutes gethan, und Böses unterlassen habe, so trage lieben Gott: und opfere es ihm zu seiner grösseren Ehre Seelen Heil und Wohlfahrt. Amen. Alteram precem fongo in libro citato p. 220. sq. vbi verba ita flauunt: O du liegel, der du mir von Gott zum Beschützer bist gegeben worden ehre und benedeie dich: und dancke dir tausendmahl für allen ten, so du mir von meiner Gebuhrt bis auf diese Stunde an Seele erwiesen hast. O du gloriwürdiger H. Engel, wie große Liebe zu mir, daß du Tag und Nacht bei mir bleibest, und in Sündler so treulich bewahrest. O in wie viel Unglück ee ich du mich nicht behütetest. O in wie viel Sünd und Schand wenn du mich nicht bewahrest. Darum sage ich dir unendlich und wil dich in alle Ewigkeit dafür benedeien. . . .

Hic data opera quaedam omitto verba, quae germanica lingua hic in chartam conuicere mihi religioni duco. In harum precum haec lego. Ich befehle mich jetzt und allen treuen Schutz, und bitte dich durch die Barmherzigkeit du wollest mir an meinem letzten Ende beistehen, und mich schweren Anfechtungen treulich bewahren. Amen.

Temporis & paginae angustia iam postulat, vt, quae meorum bonorum praesidio sententia sit, paucis exponam. Me meam his exhibebo positionibus. (I) Ex sacris litteris liquet Angelos bonos pro hominum piorum salute excubias agere, i

